راهکارهای اعتلای اخلاق حرفه‌ای در سیستم آموزش پرستاری

ساناز بستانی [1]

[1] مربی، گروه پرستاری، دانشگاه علوم پزشکی هرمزگان، بندرعباس، ایران.

مجله راهبردهای توسعه در آموزش پزشکی دوره دوم شماره دوم پاییز و زمستان ۹۴ صفحات ۲۲-۱۳.

چکیده

مقدمه و هدف: حرفه پرستاری از جمله علومی است که هم در گذشته و هم در حال و آینده دارای جنبه‌های اخلاقی فراوانی است و به عنوان وجدان سیستم مراقبت بهداشتی شناخته‌شده‌اند و نقش کلیدی را در اصلاح این سیستم ایفا می کنند. آن‌ها مراقبت‌های پرستاری را عاری از تبعیض و قضاوت، به همه مددجویان ارائه می‌دهند. چرا که در ارائه مراقبت، احترام گذاشتن به شأن و حقوق انسان‌ها و رعایت اخلاق، بخش جدایی‌ناپذیر سیستم مراقبت بهداشتی است. از این رو، پژوهش حاضر با هدف بررسی راهکارهای اعتلای اخلاق حرفه‌ای در سیستم آموزش پرستاری و یافتن بهترین راه جهت ارتقای امر مهم اخلاق پرستاری بوده است.

روش‌ها: این مطالعه مروری، جهت بررسی مطالعات گذشته تاکنون انجام گرفته است. جستجوی کلیه مقالات، شامل ۳۷ مطالعه، در طیف سال ۱۹۸۸ تا ۲۰۱۶ و با استفاده از کلیدواژه‌های آموزش اخلاق، دانشجویان پرستاری، اخلاق در پرستاری، صلاحیت اخلاقی و اخلاق حرفه‌ای انجام شد.

یافته‌ها: بررسی نتایج حاصل از مطالعات بیانگر تأثیر بسزای آموزش اخلاق پرستاری به صورتی نظام‌مند در برنامه درسی بود. همچنین در این مطالعات روش‌های مختلفی جهت ارتقا آموزش اخلاق در پرستاری از جمله: ارائه برنامه درسی منظم، سخنرانی‌ها، الگو بودن مربیان آموزش‌دیده و متبحر در این زمینه و... معرفی و پیشنهاد شده است. نتایج حاصل از این مطالعات حاکی از تأثیر بسزای این روش‌ها در بهبود کیفیت مراقبت و تصمیم گیری‌های درست اخلاقی بوده است.

نتیجه‌گیری: نتایج نیاز نشان‌دهنده مداوم تلاش برای توسعه محتوای نوآورانه، ساختار و روش‌های آموزشی برای برنامه‌های آموزش اخلاق پرستاری در مقطع کارشناسی همیشه وجود دارد. این عوامل در ارتقای رضایت شغلی بیشتر در پرستاران، میل به رشته پرستاری و تربیت نیروهای بیشتر و افزایش کیفیت مراقبت از بیمار نقش بسزایی داشته است. این موضوع جز با وجود سازمان‌های حمایتی و هماهنگ میسر نخواهد شد. امید است که چنین بررسی‌هایی به مدرسان پرستاری در جهت بررسی مجدد شیوه‌های تدریس خود به خصوص در زمینه اخلاق پرستاری از طریق ابزارهای آموزشی کمک کند.

کلیدواژه‌ها: اخلاق، پرستاری، آموزش، مراقبت

نویسنده مسئول:
ساناز بستانی
دانشکده پرستاری و مامایی
دانشگاه علوم پزشکی هرمزگان
بندرعباس- ایران
پست الکترونیکی:
sanaz.bostani@gmail.com

نوع مقاله: مروری

دریافت مقاله: ۹۳/۱۲/۱۶ اصلاح نهایی: ۹۴/۵/۲۳ پذیرش مقاله: ۹۴/۵/۲۳

ارجاع: بستانی ساناز. راهکارهای اعتلای اخلاق حرفه‌ای در سیستم آموزش پرستاری. راهبردهای توسعه در آموزش پزشکی ۱۳۹۵؛ ۲(۲): ۱۳-۲۲.

مقدمه:

رویکرد دنیای امروز را می‌توان بازگشت به عقلانیت و اخلاق دانست. بشریت پس از طی دوره‌های مختلف می‌رود تا رویکردی عقلانی و اخلاقی در تأمین نیازهای مادی و معنوی خود داشته باشد. از این جهت، می‌توان اخلاق را مرکز و کانون تحولات دنیای آینده دانست. این رویکرد بیشتر رشته‌هایی را تحت تأثیر قرار می‌دهد که در ارائه خدمت به انسان‌ها پیشتاز هستند (۱).

ماهیت خدمات سلامت که با موضوع ارزشمند حفظ زندگی و ارتقا کیفیت آن و حذف یا تقلیل بیماری و ناتوانی سر و کار دارد به طور عام، و رشته پرستاری به طور خاص با این گرایش و ایده در مدیریت خدمات سازگار است (۲) و به عنوان

[Downloaded from dsme.hums.ac.ir on 2026-11-12]

بزرگ‌ترین بخش از نیروهای حرفه‌ای در خط مقدم ارائه خدمات در سیستم بهداشتی – درمانی دارای نقش‌ها و وظایف متعدد و گسترده‌ای است (۳،٤). همچنین ارزش رشته پرستاری تحت تأثیر عواملی چون تغییرات فرهنگی، جهانی شدن و پیشرفت‌های روزمره در حیطه دارودرمانی و فناوری بیشتر شناخته شده است. این عوامل در ارتقای رضایت شغلی بیشتر در پرستاران، میل به رشته پرستاری و تربیت نیروهای بیشتر و افزایش کیفیت مراقبت از بیمار نقش بسزایی داشته است. این موضوع جز با وجود سازمان‌های حمایتی و هماهنگ میسر نخواهد شد (۱).

اکثریت قریب به اتفاق پژوهش‌ها در دهه گذشته، در زمینه اخلاق پرستاری نشان می‌دهد که پرستاران در حیطه مراقبت‌های بهداشتی مدرن از همیشه بیشتر آموزش آماده شده‌اند، اما هنوز برای ارائه مراقبت خوب و بی‌نقص برای بیمارانشان و کمک به مقوله گسترده مراقبت سلامت، به طور کامل آماده نیستند (۵). همچنین گذر زمان نشان داده است که پرستاران شایستگی‌های لازم را در زمینه اخلاق حرفه‌ای نشان نداده‌اند (٦).

اما با این حال، طی مدت زمانی طولانی با مدیریت جامعه پرستاری، آنان تا حدودی توانسته‌اند کار اخلاقی را جایگزین عملکرد قبلی خود کنند؛ همچنین به نظر می‌رسد مسئولیت‌پذیری حرفه‌ای بااخلاق در حوزه مراقبت سلامت و رفع نیازهای جامعه به سرعت رو به ارتقا هست (۵).

حرفه پرستاری از جمله علومی است که هم در گذشته و هم در حال و آینده دارای جنبه‌های اخلاقی فراوان و مثال زدنی است (۱) و به عنوان وجدان (conscience) سیستم مراقبت بهداشتی شناخته شده‌اند و نقش کلیدی را در اصلاح این سیستم ایفا می‌کنند (٤،۷). آن‌ها مراقبت‌های پرستاری را عاری از تبعیض و قضاوت، به همه مددجویان ارائه می‌دهند.

در ارائه مراقبت، احترام گذاشتن به شأن و حقوق انسان‌ها و رعایت اخلاق، بخش جدایی‌ناپذیر سیستم مراقبت بهداشتی است (۸). برای هدایت ارتباط و عمل اخلاقی به وجدان حساس نیاز است، بنابراین وجدان حساس برای ارائه‌کنندگان مراقبت بهداشتی مهم هست (۹). وجدان در واقع سنگ بنای اخلاق بوده و زندگی خصوصی و حرفه‌ای را تحت تأثیر قرار می‌دهد (۱۰). از طرف دیگر، سنگ بنا و اصل اصیل در انجام مراقبت‌های پرستاری شایسته جامعه امروز و دنیای آینده تربیت پرستارانی است که وجدان اخلاق حرفه‌ای داشته باشند (۲). به طور کلی، شایستگی اخلاق حرفه‌ای می‌توان را معادل شایستگی حرفه‌ای دانست. یعنی اگر پرستار بر اساس فضایل اخلاقی حرفه‌ای این شایستگی و فضیلت را به دست آورد، در هنگام مواجهه با شرایط شغلی، خود را مقید به انجام کار اخلاقی و درست می داند. همین امر موجب توسعه فضایل اخلاقی در حرفه مراقبت از سلامت می‌شود (۱۱).

انجمن پرستاران آمریکا در ارتباط با کد اخلاقی پرستاران، طی بیانیه تفسیری در سال ۲۰۱۵، امیدوار است که ماهیت اخلاق حرفه‌ای در آموزش پرستاری نیز نهادینه شود (۱۲). چرا که آموزش اخلاق به دانشجویان پرستاری آن‌ها را به سمت ارائه مراقبت بهتر، در هنگام مواجهه با چالش‌های اخلاقی هدایت می کند. اگرچه مطالعات زیادی نقش بسزای مربیان را در ارتقای این امر مهم نشان داده‌اند؛ اما امروزه این نقش کمتر مورد توجه قرار دارد (۱۳).

در سال‌های اخیر نیز بحث‌های زیادی در بین مربیان پرستاری در زمینه یافتن بهترین راه‌های آموزش اخلاق به پرستاران وجود دارد؛ تا آن‌ها را قادر سازد در عملکرد خود موازین اخلاقی را ارتقا دهند. این در حالی است که هم اکنون اغلب دانشجویان پرستاری دروس رسمی و سازمان‌یافته را در زمینه اخلاق دریافت می‌کنند؛ که با دقت برنامه‌ریزی شده است و می‌تواند در حوزه عملکرد بالینی آنان منعکس شود.

تحقیقات همچنین نشان داده‌اند که گنجاندن چنین دوره‌های آموزش رسمی در خصوص ارتقا اخلاق پرستاری، می‌تواند توانایی استدلال و حساسیت اخلاق پرستاری را در آنان افزایش دهد (۵،۱٤). چرا که برای دانشجویان این امکان وجود دارد که به تبادل ایده‌های خود با همکلاسی‌ها و مربی خود در مورد بهترین راهکارهای تصمیم‌گیری در زمینه مسائل اخلاقی و تجزیه و تحلیل پیامدهای آن بپردازند (۱۵). ضمن اینکه در این روش، مربیان بایستی قادر به اعمال نظریه اخلاقی به اندازه کافی در بالین، کلاس‌ها و نیز آزمایشگاه‌های شبیه‌سازی باشند تا بتواند به عنوان الگوی اخلاقی برای دانشجویان پرستاری ایفای نقش کنند. علاوه بر این، مربیان باید از مهارت‌ها و شایستگی‌های اخلاقی برخوردار باشند تا بتوانند بهترین تصمیم‌گیری را در

[Downloaded from dsme.hums.ac.ir on 2026-11-12]

موضوعات اخلاقی در بالین در جهت انعکاس به دانشجویان داشته باشند (۱۵).

با توجه به اینکه دوره دانشجویی یکی از عوامل مهم شکل دهنده شخصیت اخلاقی و حرفه‌ای دانشجویان، اساتید آنان هستند، توجه به این موضوع بسیار ضروری است. چرا که اساتید بالینی مسئول شکل‌دهی رفتار دانشجو و پرورش فضایل اخلاقی در آن‌ها هستند (۴،۱۶).

بنابراین از جمله مسئولیت‌های دانشگاه‌های علوم پزشکی تعلیم و تربیت کارکنان درمانی است که پس از دانش‌آموختگی بتوانند با انجام وظایف حرفه‌ای خود و پایبندی به اصول مشخص حرفه‌ای، در راه ارتقای سلامت جامعه تلاش کنند (۱۷،۱۸). همچنین بر طبق توصیه انجمن دانشگاه‌های پرستاری آمریکا در سال ۲۰۰۸، نقش آموزش‌دهندگان پرستاری که مسئولیت آموزش نظری، چگونگی کاربرد مطالب نظری در عرصه بالین، کسب تجارب بالینی و رشد یافتگی حرفه‌ای و همچنین تضمین کیفیت مراقبت پرستاری از بیمار حائز اهمیت است (۴،۱۹،۲۰). از طرفی، اساتید و اعضای هیئت‌علمی دانشگاه‌ها که عهده‌دار آموزش بالینی دانشجویان می‌باشند، به سبب حرفه معلمی خود وظایف و مسئولیت‌های اخلاقی بیشتری دارند. چرا که از یک طرف به عنوان معلم وظیفه آموزش دانشجو را به عهده‌دارند و از طرف دیگر، به عنوان درمانگر بیمار شناخته می شوند (۴،۲۰).

Cannaerts و همکاران در مطالعه خود می‌گوید در این راه آموزش‌دهندگان بایستی قادر باشند به اندازه کافی نظریه‌های اخلاقی را در موارد بالینی به کار گیرند. کاربرد این نظریه‌ها در کلاس و آزمایشگاه‌های شبیه‌سازی می‌توانند به عنوان الگو برای دانشجویان پرستاری به کار گرفته شوند. از طرفی آموزش‌دهندگان بایستی خود دارای توانایی و شایستگی‌های لازم در حوزه انتخاب بهترین تصمیم‌گیری‌های بالینی باشند؛ چرا که می‌تواند تأثیری عمیق و طولانی بر ذهنیت و عملکرد اخلاقی دانشجویان پرستاری داشته باشد (۱۵).

افزایش مشکلات اخلاقی ناشی از دلایل متعددی است اما هر چه باشد، در صورتی که در دوران دانشجویی باورها و رفتارهای خاص حرفه‌ای نهادینه نشود، سبب کاهش حساسیت اخلاقی دانشجو شده و در نتیجه تصمیم‌گیری‌های اخلاقی را در آینده برای او دشوار می‌کند (۵،۲۱). بنابراین نهادینه کردن اصول اخلاقی در بین دانشجویان و آماده کردن آن‌ها برای زندگی حرفه‌ای از یک طرف و اجرای این اصول اخلاقی در محیط آموزشی بالینی از طرف دیگر همگی جز مسئولیت‌های یک دانشگاه علوم پزشکی است؛ که به نظر می‌رسد این روزها رنگ‌باخته و از حساسیتش کاسته شده است. این کم توجهی در درازمدت می‌تواند اثری منفی در بخش بهداشت و درمان داشته باشد؛ چرا که ایجاد بی‌توجهی به حساسیت‌های اخلاقی در این قشر در واقع تخریب پایه‌های اساسی در درمان محسوب می شود. دانشجویان نیز به عنوان دریافت‌کنندگان خدمات آموزشی و ارتباط مستقیم و بدون واسطه با این فرآیند، بهترین منبع برای شناسایی مشکلات آموزش بالینی هستند (۴،۵،۱۸).

این موضوع نه تنها در کشور ما بلکه در سایر کشورهای پیشرفته هم مطرح است. تردیدی نیست که دانشکده‌های پرستاری نقش مهمی در توسعه و تربیت صلاحیت‌های پرستاران هم از نظر فنی و هم از نظر اخلاق حرفه‌ای دارند. اما سؤال فرا روی نظام آموزش پرستاری این است که با چه رویکردهایی می‌توان بهترین بازده را در این زمینه به دست آورد. یا به عبارت دیگر، وظیفه آموزشی این نهادها چیست و این وظیفه چگونه صورت می‌پذیرد. لذا هدف از انجام این پژوهش، مروری بر اهمیت آموزش اخلاق حرفه‌ای در نظام آموزش پرستاری، چالش‌ها و ضرورت‌های لازم در تربیت دانشجویان واجد صلاحیت اخلاق حرفه‌ای در امر خطیر مراقب از بیمار است.

روش‌ها:

به منظور یافتن مطالعات و منابع مرتبط با آموزش اخلاق در حرفه پرستاری و تربیت نیرویی بااخلاق حرفه ای، علاوه بر مطالعات کتابخانه‌ای، از پایگاه‌های اطلاعاتی مختلفی از جمله PubMed، Thomson Reuters lsevier و Google book استفاده گردیده است.

جستجوی کلیه مقالات از سال ۱۹۸۸ تا ۲۰۱۶ و با استفاده از کلیدواژه‌های آموزش اخلاق، دانشجویان پرستاری، اخلاق در پرستاری، صلاحیت اخلاقی و اخلاق حرفه‌ای انجام شد. این واژه‌ها اغلب به صورت جداگانه و در مواردی هم به صورت

[Downloaded from dsme.hums.ac.ir on 2026-11-12]

ترکیب دو واژه باهم استفاده شد. حدود ۲۰۰ عنوان پیدا شد که سعی شد عناوین تکراری تا حد امکان حذف گردد. معیارهای مورد نظر عبارت بودند از مطالعات مروری و تجربی که تأکیدشان بر آموزش اخلاق بود. مقالات غیرمرتبط، تاریخی، غیرعلمی و نیز مقالاتی که غیر از زبان انگلیسی نگارش شده بودند، از مطالعه خارج شدند. در نهایت ۳۷ مقاله جهت مرور متون در زمینه آموزش اخلاق در سیستم آموزش پرستاری مورد بررسی قرار گرفته است.

یافته‌ها:

در این پژوهش، به بررسی نتایج حاصل از مطالعات انجام‌شده در زمینه آموزش اخلاق پرستاری پرداخته شده است. با اینکه مطالعات را از جنبه‌های مختلف می‌توان مورد بررسی و تحلیل قرار داد، لیکن با توجه به هدف این مطالعه، کلیه این پژوهش‌ها به بررسی موضوع آموزش اخلاق و ارتقای صلاحیت اخلاقی دانشجویان پرستاری پرداخته‌اند.

در مطالعات زیر به ارائه برخی از این نتایج پرداخته شده است:

Auvinen و همکاران در بررسی نحوه قضاوت اخلاقی دانشجویان پرستاری سال اول و آخر پرستاری فنلاند و تأثیر آموزش اخلاق بر توانایی قضاوت اخلاقی آنان نتیجه گرفت دانشجویانی که در آموزش اخلاق، با معضلات اخلاقی به صورت عملی مواجه شده بودند، قدرت قضاوت بهتری نسبت به دانشجویانی داشتند که با این‌گونه معضلات مواجه نشده بودند. در این بررسی دانشجویان سال آخر به نسبت دانشجویان سال اول قدرت قضاوت بهتری را نشان دادند و تفاوت آماری دو گروه معنی‌دار بود. این مطالعه نشان داده بود که آموزش کاربردی اخلاق می‌تواند بر قضاوت اخلاقی دانشجویان مؤثر باشد (۲۲).

مطالعه Duquette حاکی از این است که ارزش‌های فردی و حرفه‌ای دانشجویان با گذشت زمان و با آموزش رسمی دست‌خوش تغییراتی می‌شود. این تغییر تحت تأثیر عوامل زیادی قرار می‌گیرد. به طور مثال، سخنرانی رسمی در زمینه اخلاق مبنای این تحولات در زمینه دانش اخلاقی قرار می‌گیرد. با وجود تأثیر تجربه بالینی در محیط مراقبت سلامت، تأثیر الگوپذیری از اساتید و پرستاران نیز مدنظر بوده است. شناخت هماهنگ و یکپارچه ارزش‌های حرفه‌ای پرستاران تحت تأثیر این عوامل بوده و باعث ایجاد هویت حرفه‌ای آنان شده است (۲۳).

الحانی در نتایج پژوهش خود در ارتباط با چالش‌های آموزشی در تصمیم‌گیری‌های اخلاقی، پیشنهاد می‌کند که مربیان و دانشجویان پرستاری بایستی تحت آموزش‌های مداوم اخلاقی قرار گیرند تا حرفه‌ای‌گرایی به صورت نهادینه در جامعه اجرا گردد (۲٤).

Wehrwein معتقد است که آموزش اخلاق در ارتقا آگاهی دانشجویان از موضوعات اخلاقی و کاربرد آن‌ها در محیط کار مؤثر است. علاوه بر این، توانایی تصمیم‌گیری اخلاقی در دانشجویانی که درس اخلاق را گذرانده بودند، بیشتر از کسانی بود که این درس را نگذرانده بودند (۲۵).

Savage و Favret در مطالعه‌ای تحت عنوان درک دانشجویان پرستاری از رفتار اخلاقی، عنوان کرد که بایستی مربی رعایت اخلاق حرفه‌ای را به دانشجویان حین انجام مداخلات پرستاری، گوشزد نماید. ضمن اینکه این‌گونه راهنمایی های اخلاقی از سوی دانشکده نیز مدنظر قرار گیرد. چرا که در غیر این صورت دانشجویان به دلایل مختلف نژادی، جنسیتی و ... مراقبت توأم با اخلاق را برای بیمار به عمل نمی‌آورند (۲٦).

در مطالعه برهانی و همکاران، در مورد تجربیات دانشجویان پرستاری در خصوص نقش مربیان در ارتقای اخلاق حرفه‌ای، نشان داد که مربیان علاوه بر تسهیل یادگیری خلاق، به عنوان یک مدل و الگوی حرفه‌ای مؤثر عمل می‌کند (۱۳).

مطالعه‌ای کیفی در آمریکا که بر روی دانشجویان پرستاری، که تازه فارغ‌التحصیل شده بودند؛ نشان داد که یادگیری تجربی و آموزش اخلاق در دانشکده بر استدلال اخلاقی و عملکرد پرستاران نقش عمده‌ای دارد. همچنین نمونه‌ها عنوان کرده بودند که آموزش اخلاق در هنگام تحصیل، نحوه مقابله با معضلات اخلاقی و تفکر منتقدانه در موضوع اخلاقیات را به آنان یاد داده است. از نتایج دیگر این مطالعه این بود که اکثر پرستاران ارزش های اخلاقی را که به آنان آموزش داده شده بود، مبنای کار خود قرار داده بودند. این بررسی بر این دیدگاه تأکید می‌کند که برنامه درسی پرستاری بایستی بر اساس چارچوب مراقبت اخلاق محور و تصمیم‌گیری اخلاقی طراحی شود (۲۷).

[Downloaded from dsme.hums.ac.ir on 2026-11-12]

Rodmell و Kusserow یکی از عوامل مؤثر بر شکل‌دهی نگرش افراد در زمینه موضوعات اخلاقی را برنامه درسی و افزایش دانش اخلاقی کافی می‌داند (۲۸،۲۹).

در پژوهشی که Kelly با هدف بررسی تجربه دانشجویان از درونی شدن ارزش‌های حرفه‌ای و پایبند بودن به آن انجام داد؛ نتیجه گرفت که دانشکده‌ها تأثیرگذارترین نیرو در شکل‌دهی اخلاق دانشجویان هستند (۳۰).

در مطالعه Homann نیز که با هدف درک مدرسین پرستاری از آموزش اخلاق به دانشجویان پرستاری، سه بعد از آموزش اخلاق مورد بررسی قرار گرفت: چگونگی یکپارچه‌سازی فلسفه اخلاق در برنامه درسی، راهبُردهای مورد استفاده در این زمینه و تأثیرات مدیریت آموزشی در آموزش اخلاق. ضمن مصاحبه با ۵ استاد دانشگاه، درون‌مایه‌های زیر استخراج شد: توجه به فرهنگ در مراقبت اخلاقی، استفاده از روش‌های آموزش بین‌رشته‌ای و درون‌رشته‌ای، بحث گروهی و استفاده از مدل‌های تصمیم‌گیری اخلاقی. همچنین موانعی هم برای آموزش اخلاق متذکر شد از جمله کمبود مدل‌های تصمیم گیری اخلاقی، تأکید زیاد بر فرهنگ غربی و نادیده گرفتن فرهنگ غیر غربی (۳۱).

Holland نیز در بررسی تجربه دانشجویان پرستاری از مواجهه با اولین مورد تصمیم‌گیری اخلاقی در محیط بالینی به این نتیجه رسید که نمایش فیلم، ایجاد موقعیت‌های مشابه آن چه در عمل پرستاران با آن مواجه می‌شوند یا روش ایفای نقش بسیار بیشتر از آموزش نظری می‌تواند در تصمیم‌گیری اخلاقی دانشجو مؤثر باشد (۳۲).

Petrozella نیز در مطالعه خود عنوان می‌دارد که کمبود آموزش رسمی اخلاق در دهه‌های گذشته بیشتر به چشم می خورد. همچنین پیشنهاد می‌کند که تغییر در محتوا و روش‌های تدریس دروس اخلاق لازم است (۳۳).

در مطالعات Park، Yeom و همکاران و کتاب Grace پیشنهاد می‌کنند که طراحی برنامه درسی مبتنی بر آموزش اخلاق در دانشجویان پرستاری در ارتقای اخلاق حرفه‌ای آنان مؤثر است (۴،۱۴،۱۸).

مطالعه Cannaerts و همکاران در بررسی ۱۵ مطالعه بین سال‌های ۱۹۹۲ تا ۲۰۱۲، در مورد درک دانشجویان پرستاری و مربیان در ارتباط با سهم آموزش اخلاق در صلاحیت و شایستگی اخلاقی دانشجویان پرستاری، نتیجه گرفت که آموزش اخلاق درک اخلاقی دانشجویان پرستاری و مهارت‌های تجزیه و تحلیل را در این زمینه افزایش می‌دهد (۶).

دوکوئت در مطالعه خود نیز نتیجه گرفت که ارزش‌های حرفه‌ای و فردی دانشجویان با گذشت زمان و آموزش‌های رسمی مداوم دچار تغییر می‌شود. همچنین تجربیان بالینی، الگو پذیری از رفتار اساتید و کارکنان درمانی و همچنین سخنرانی های رسمی در مورد اخلاق حرفه‌ای همگی مبنای تحولات فردی در زمینه اخلاق حرفه‌ای بوده‌اند. در این میان نیز تجربیات بالینی و الگوپذیری نقش‌های مهم‌تری را ایفا می‌کنند (۲۳).

در مطالعه دیگری از Cannaerts و همکاران در مورد تأثیرات کلاس‌ها و آزمایشگاه شبیه‌سازی شده به عنوان یک محیط ایمن و راهبُردی، قابلیت اخلاقی دانشجویان پرستاری را برای شناسایی موضوعات روزمره اخلاقی افزایش می‌دهد (۱۵).

در مطالعه Yeom و همکاران عنوان کرد که آموزش اخلاق به دانشجویان پرستاری در کره جنوبی، در ارائه مراقبت بیمار محور و ایجاد تفکر انتقادی و برانگیختن حس کنجکاوی در دانشجویان تا حد زیادی مؤثر بوده است (۱۴).

در مطالعه Monteverde در مورد کاربرد نظریه‌های اخلاقی بر عملکرد اخلاقی دانشجویان، در نتایج خود اذعان داشت که الهام از نظریه یادگیری عمل‌گرا، دانشجویان را قادر می سازد تا به آن‌ها در عملکرد بالینی روزانه و نیز کاربرد انعطاف پذیری‌های اخلاقی کمک کند؛ به این معنی که این نظریه‌های اخلاقی را به عنوان یک چارچوب آموزشی در زمینه اخلاقی به کار گیرند.

از آنجا که یک نظریه اخلاقی به تنهایی کافی نیست؛ اما می تواند اثربخشی آموزش اخلاق، تفکر انتقادی و حساسیت‌های فرهنگی را در این زمینه در ارائه مراقبت‌های بهداشتی افزایش دهد (۳۴).

[Downloaded from dsme.hums.ac.ir on 2026-11-12]

بحث و نتیجه‌گیری:

این مطالعه با هدف بررسی راهکارهای اعتلای اخلاق حرفه ای در سیستم آموزش پرستاری انجام گرفته است.

به طور کلی با وجود محدودیت‌های روش‌شناختی این مطالعه، نتایج به دست آمده اهمیت شناخته شدن موضوع اخلاق و ارتباط متقابل آن با رشته پرستاری و همچنین چگونگی ارائه آموزش اخلاق را روشن‌تر نموده است. بررسی نتایج حاصل از مطالعات بیانگر تأثیر بسزای آموزش اخلاق پرستاری به صورتی نظام‌مند و جزئی از برنامه درسی در طول دوران آموزش بود. همچنین در این مطالعات روش‌های مختلفی جهت ارتقا آموزش اخلاق در پرستاری از جمله: ارائه برنامه درسی منظم، سخنرانی‌ها، الگو بودن مربیان آموزش‌دیده و متبحر در این زمینه و... معرفی و پیشنهاد شده است.

یافته‌های حاصل از این بررسی نشان می‌دهد که ارائه آموزش اخلاق حرفه‌ای به شیوه‌های مختلف، به افزایش درک دانشجویان و مربیان در زمینه دیدگاه اخلاقی، انعکاس در عمل مراقبت بهتر، مهارت‌های تصمیم‌گیری و همچنین صلاحیت و شایستگی منجر شده است.

با اینکه دانش پرستاری به طور قابل‌ملاحظه‌ای افزایش یافته است و تأکید زیادی هم بر مراقبت همه‌جانبه و صلاحیت‌های فنی پرستاران شده است، اما موضوع صلاحیت اخلاقی در پرستاران مورد غفلت قرار گرفته است. اهمیت اخلاق حرفه‌ای به حدی است که بعضاً بر جنبه‌های فنی کادر پرستاری نیز برتری می‌یابد. این نکته فقط یک برداشت ساده نیست، بلکه موضوعی منطقی است و تمایل طبیعی انسان به حسن خلق است. زیرا توجه به مسائل اخلاقی در امر مراقبت الزام به یادگیری مداوم آن را نیز به دنبال خواهد داشت (۵).

بنابراین سرمایه‌گذاری در زمینه اعتلای اخلاق حرفه‌ای پرستاران، راهی برای ارتقا کیفیت خدمات پرستاران آینده است. از طرفی، توسعه اخلاق پرستاری هنگامی بهتر صورت می‌گیرد که در آن نهادینه شده باشد (٤). به همین دلیل طراحی و اجرای روش‌ها و ساختارهای آموزشی متنوعی برای این امر نیاز هست؛ و این یکی از دغدغه‌های اصلی نظام آموزشی است (١٤).

در سال‌های اخیر نیز بحث‌های زیادی در زمینه یافتن بهترین راه‌های آموزش اخلاق به پرستاران وجود دارد؛ تا آن‌ها را قادر سازد در عملکرد خود موازین اخلاقی را ارتقا دهند.

این در حالی است که هم اکنون اغلب دانشجویان پرستاری دروس رسمی و سازمان‌یافته را در زمینه اخلاق دریافت می کنند؛ که با دقت برنامه‌ریزی شده است و می‌تواند در حوزه عملکرد بالینی آنان منعکس شود (٥،١٤).

به طور کلی، مفاهیم اخلاقی برای دانشجویان پرستاری مفاهیمی با ارزش‌اند. اما تصمیم‌گیری درست اخلاقی در شرایط واقعی جز با شناخت دقیق مفاهیم اخلاقی، دانستن ارزش آن‌ها و مشاهده عملکرد حرفه‌ای در موقعیت‌های مشابه مقدور نیست (٣٢).

بنابراین تحقیقات مختلف در سراسر جهان نشان داده‌اند که گنجاندن چنین دوره‌های آموزش رسمی در خصوص ارتقا اخلاق پرستاری، می‌تواند توانایی استدلال و حساسیت اخلاق پرستاری را در آنان افزایش دهد (٥،١٤). چرا که ارزش‌های حرفه‌ای و فردی دانشجویان با گذشت زمان و آموزش‌های رسمی مداوم دچار تغییر می‌شود. همچنین بر طبق نتایج حاصل از مطالعات، تجربیات بالینی، الگوپذیری از رفتار اساتید و کارکنان درمانی و همچنین سخنرانی‌های رسمی در مورد اخلاق حرفه‌ای همگی مبنای تحولات فردی در زمینه اخلاق حرفه‌ای بوده‌اند (٢٣).

با توجه به اینکه دانشجویان پرستاری قرار است در آینده در محیط پیچیده و متغیر فعالیت داشته باشند؛ لذا آنچه بیشتر اهمیت دارد، این است که ترتیبی اتخاذ شود تا توانایی آن‌ها برای رویارویی با معضلات اخلاقی افزایش یابد (٣٥).

در همین زمینه Gaul بیان می‌کند علیرغم وجود کتاب، مجلات و منابع متعدد در زمینه اخلاق حرفه‌ای، تدریس اخلاق به تنهایی، به صورتی نیست که دانشجویان تصویر مناسبی از موضوع استدلال اخلاقی به دست آورده و در این زمینه به صلاحیت کافی برسند (٣٦).

Wood نیز بر همین اساس می‌نویسد اگرچه اکثریت دانشجویان در دوران تحصیل خود، درس اخلاق را به عنوان برنامه درسی خود می‌گذرانند، لیکن عملکرد آن‌ها

[Downloaded from dsme.hums.ac.ir on 2026-11-12]

در محیط‌های بالینی نشان‌دهنده عدم کفایت آن‌ها در تصمیم‌گیری‌های اخلاقی است (۵).

بر همین اساس در مطالعات مختلف سایر روش‌های آموزش اخلاق نیز مورد بررسی قرار گرفته است. از جمله این روش‌ها، تأثیر الگوپذیری دانشجویان از مربیان و اساتید در محیط بالینی، محیط‌های شبیه‌سازی شده، سخنرانی‌های رسمی، بحث‌های گروهی در زمینه اخلاق و ... می باشند.

ضمن اینکه بایستی در نظر داشت، در زمینه آموزش موضوعات اخلاقی با استفاده از روش‌های پیشنهاد شده در متون، لازم است به نحوه اجرای آموزش‌ها نیز دقت بیشتری مبذول کرد (۳۷).

در برنامه‌های درسی ایران نیز، هر چند که موضوعات اخلاقی به نوعی در برنامه درسی گنجانیده شده است، با این وجود برنامه منسجمی برای آموزش موضوعات اخلاقی و نحوه برخورد دانشجویان با معضلات اخلاقی نیاز است. حتی در سال‌های اخیر شاهد حذف درس اخلاق حرفه‌ای در برنامه درسی هستیم، درحالی‌که برای تکمیل اقدامات پرستاری که روزبه‌روز علمی‌تر و پیچیده‌تر می‌شود، نیاز است که این امر مهم توسط دست‌اندرکاران و برنامه‌ریزان نظام آموزشی مورد توجه و بررسی قرار گیرد.

اکثر صاحب‌نظران رشته پرستاری به این توافق رسیده‌اند که ارتقای صلاحیت‌های اخلاق حرفه‌ای برای ارائه یک برنامه مراقبتی بدون نقص و اخلاق مدارانه نیاز است (۱۳).

نتایج مطالعات نیز بیانگر آن است که تحقیقات در آینده باید بر آموزش‌دهندگان پرستاری، مربیان بالینی، همکاری بین موسسات آموزشی-بالینی، کارکنان و اقدامات بالینی و نیز دانشجویان پرستاری به عنوان نیروهای جایگزین در آینده نه چندان دور تمرکز کند. همچنین تأثیر آموزش مداوم در اخلاق مورد توجه ویژه قرار گیرد. عوامل سازمانی، محیطی و زمینه های متفاوت مربوط به آموزش تصمیم‌گیری اخلاقی باید در آینده مورد بحث و جستجو قرار گیرد (٤).

رشته پرستاری به عنوان یک حرفه مقدس که در شرایط سخت ناتوانی و بیماری خدمات ارزشمندی را ارائه می‌کند، خود به خود احساس خدمت و تعهد اخلاقی را در پرستاران القا می کند. حقیقت این است که بسیاری از دانشجویان پرستاری باانگیزه انجام خدمت به دیگران و پیشگیری از ناتوانی و درد وارد این رشته می‌شوند. اما به ظاهر در این میان فقط انگیزه‌های خوب موجب توسعه خوبی‌ها نمی‌شود. چون در عمل شرایط زیادی به وجود می‌آید که تمایز خوب و بد نیاز به توانایی استدلال منطقی، قضاوت و تصمیم‌گیری دارد. انجام اعمال غیراخلاقی علاوه بر آثار فردی، تأثیر نامطلوب برون فردی و حرفه‌ای دارد. بنابراین مجموعه نظام آموزش پرستاری به عنوان یک سیستم هماهنگ می‌بایست راهکاری را برای حل این مشکل بیابد. بنابراین مراکز آموزشی با تدوین برنامه‌های جامع توسعه عملکردها و صلاحیت‌های اخلاقی می‌توانند و می‌بایست به سمت تربیت پرستارانی گام بردارند که ایده‌های ارزشمند اخلاقی را به عملکرد سودمند اخلاقی تبدیل کنند. در نهایت کلیه این موارد در ارتقای رضایت شغلی بیشتر در پرستاران، میل به رشته پرستاری و تربیت نیروهای بیشتر و افزایش کیفیت مراقبت از بیمار نقش بسزایی داشته است. این موضوع جز با وجود سازمان‌های حمایتی و هماهنگ میسر نخواهد شد.

همچنین نیاز مداوم تلاش برای توسعه محتوای نوآورانه، ساختار و روش‌های آموزشی برای برنامه‌های آموزش اخلاق پرستاری در مقطع کارشناسی همیشه وجود دارد. امید است که چنین بررسی‌هایی به عنوان یک کاتالیزور به مدرسان پرستاری در جهت بررسی مجدد شیوه‌های تدریس خود به خصوص در زمینه اخلاق پرستاری از طریق ابزارهای آموزشی کمک کند.

[Downloaded from dsme.hums.ac.ir on 2026-11-12]

References

1. Horton K, Tschudin V, Forget A. The Value of Nursing: A Literature Review. Nursing Ethics 2007;14(6):716-40.
2. Mallaber C, Turner P. Competency Versus Hours: An Examination of a Current Dilemma in Nurse Education. Nurse Education Today 2006;26(2):110-4.
3. Elahi N, Alhani F, Ahmadi F. Challenges to Effective Teaching, Reflection on Experience, and Perceived Nursing: A content Analysis. Journal of Qualitative Research in Health Sciences 2012;1(3):229-39. [In Persian]
4. Grace PJ. Nursing Ethics and Professional Responsibility in Advanced Practice. United States: Jones & Bartlett Learning. LLC; 2013.
5. Woods M. Nursing Ethics Education: Are we Really Delivering the Good (s)? Nursing Ethics 2005;12(1):5-18.
6. Cannaerts N, Gastmans C, de Casterlé BD. Contribution of Ethics Education to the Ethical Competence of Nursing Students Educators' and Students' Perceptions. Nursing Ethics 2014; 21(8):861-78.
7. Jalali R, Hasani P, Abedsaeedi Z, Rezaei M. Developing and Validating the Nursing Conscience Perception Questionnaire. Journal of Kermanshah University of Medical Sciences 2013;17(8):462-72. [In Persian]
8. Jensen A, Lidell E. The Influence of Conscience in Nursing. Nursing Ethics 2009;16(1):31-42.
9. Dahlqvist V, Söderberg A, Norberg A. Facing Inadequacy and Being Good Enough: Psychiatric Care Providers' Narratives about Experiencing and Coping with Troubled Conscience. Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing 2009;16(3):242-7.
10. Dahlqvist V, Eriksson S, Glasberg AL, Lindahl E, Strandberg G, Söderberg A, et al. Development of the Perceptions of Conscience Questionnaire. Nursing Ethics 2007;14(2):181-93.
11. Fitzergland L. Van Hooft S. A Scoratic Dialogue of Question What is Love Nursing. Nurs Ethics 2000;7(6):481-91.
12. Butts JB, Rich KL. Nursing Ethics: Across the Curriculum and Into Practice. 4th ed. United States: Jones & Bartlett Learning; 2015.
13. Borhani F, Alhani F, Mohammadi E, Abbaszadeh A. Professional Ethical Competence in Nursing: The Role of Nursing Instructors. J Med Ethics Hist Med 2010; 3: 3.
14. Yeom HA, Ahn SH, Kim SJ. Effects of Ethics Education on Moral Sensitivity of Nursing Students. Nursing Ethics 2016:0969733015622060.
15. Cannaerts N, Gastmans C, de Casterlé BD. Response to Commentary (1): Effectiveness of Nursing Ethics Education: Much More Research Needed. Nursing Ethics 2014;21(6):743.
16. Whitcomb ME. Medical Professionalism: Can it be Taught? Academic Medicine 2005;80(10):883-4.
17. Atash Khane M. Patient Right of Persian Social Providing Treatment. Shiraz: Social Security Organization; 2001. [In Persian]
18. Park M, Kjervik D, Crandell J, Oermann MH. The Relationship of Ethics Education to Moral Sensitivity and Moral Reasoning Skills of Nursing Students. Nursing Ethics 2012;19(4):568-80.
19. Heshmati-Nabavi F, Vanaki Z. Professional Approach: The Key Feature of Effective Clinical Educator in Iran. Nurse Education Today 2010;30(2):163-8.
20. Butts JB, Rich KL. Nursing Ethics: Across the Curriculum and Into Practice. 3th ed. United States: Jones & Bartlett Learning; 2012.
21. Stern DT. Practicing what we Preach? An Analysis of the Curriculum of Values in Medical Eucation. The American Journal of Medicine 1998;104(6):569-75.
22. Auvinen J, Suominen T, Leino-Kilpi H, Helkama K. The Development of Moral Judgment during Nursing Education in Finland. Nurse Education Today 2004; 24(7):538-46.

[Downloaded from dsme.hums.ac.ir on 2026-11-12]

23. Duquette LM. Effects of Nursing Education on the Formation of Professional Values. [Thesis]. Toronto: University of Toronto; 2004.

24. Alhani F. Educational Challenges in Ethical Decision Making in Nursing. Iranian Journal of Medical Ethics and History of Medicine 2008;1(4):21-30. [In Persian]

25. Wehrwein T. Moral Reasoning and Ethical Decision Making in Beginning Baccalaureate Nursing Students. Wayne: Wayne State University; 1990.

26. Savage JS, Favret JO. Nursing Students' Perceptions of Ethical Behavior in Undergraduate Nursing Faculty. Nurse Education in Practice 2006;6(1):47-54.

27. Hulsmeyer BS. Nurses in Transition: First Year Challenges. [Thesis]. USA: University of Kentucky; 1995.

28. Rodmell FE. Ethics in Nursing: The Development of an Educational Model for Practice. United Kingdom: University of surrey; 1988.

29. Kusserow SK. The Teaching of Ethics by Nurse-educators in Baccalaureate Programs of Nursing. United States: the University of Vermont and State Agricultural College; 1992.

30. Kelly B. The Professional Values of English Nursing Undergraduates. Journal of Advanced Nursing 1991;16(7):867-72.

31. Homann MA. A Multiple-case Study Examining Ethics Teaching and Learning Models in Baccalaureate Nursing Education Programs. [Thesis]. Michigan: Eastern Michigan University; 1996.

32. Holland S. Teaching Nursing Ethics by Cases: A Personal Perspective. Nursing Ethics 1999;6(5):434-6.

33. Petrozella O. Development of a Nursing Ethics Elective Course to Supplement the Nursing Curriculum in an Associate Degree Nursing Program. [Thesis]. Hong Kong: the University of Hong Kong; 1997.

34. Monteverde S. Undergraduate Healthcare Ethics Education, Moral Resilience, and the Role of Ethical Theories. Nursing Ethics 2014;21(4):385-401.

35. Fry ST. Teaching Ethics in Nursing Curricula. Traditional and Contemporary Models. The Nursing Clinics of North America 1989; 24(2):485-97.

36. Gaul A. Ethics Content in B degree Curricula. Clarifying the Issues. The Nursing Clinics of North America 1989; 24(2):475-83.

37. Thissen M. Nursing Education and the Ethics of Care. [Thesis]. Montréal: Concordia University; 2003.

[Downloaded from dsme.hums.ac.ir on 2026-11-12]

Strategies to Promote Professional Ethics in Nursing Education System

Sanaz Bostani [1]

Instructor , Nursing Department, Hormozgan University of Medical Sciences, Bandar Abbas, Iran.[1]

(Received 7 Mar, 2015 Accepted 14 Aug, 2015)

Review Article

Abstract

Introduction: Nursing profession, including science has always been known as the conscience of the health care system. They provide nursing without any discrimination and judgment toward the clients. Because providing cares to respect the dignity and rights of human beings and ethics, is an integral part of the health care system. The present study aims at promoting professional ethics in nursing education system so finding the best way to promote nursing ethics is important.

Methods: The literature review of previous studies has been conducted. searching all articles, including 37 studies, between 1988 to 2016 and using the keywords such as moral education, nursing students, nursing ethics, moral authority and professional ethics was part of the conducted task.

Results: The results represent a tremendous impact of the studies for systematic training of nursing ethics in the curriculum. Providing regular curriculum, lectures, role model of instructors trained and skilled instructors in order to promote education and thereby improving the quality of care in nursing ethics and moral right decisions have been effective**.**

Conclusion: Results indicate continued efforts to develop the content, structure and innovative teaching methods in undergraduate nursing ethics education program. It will not be possible unless thereare coordinating and supporting organizations. It is hoped that such studies on nurse educators to help improvement of the quality of their teaching practices through the training methods.

Correspondence:
S. Bostani.
Faculty of Nursing and Midwifery Hormozgan University of Medical Sciences.
Bandar Abbas, Iran.
Email:
sanaz.bostani@gmail.com

Key words: Ethics, Nursing, Education, Care

Citation: Bostani S. Strategies to Promote Professional Ethics in Nursing Education System. Journal of Development Strategies in Medical Education 2016; 2(2): 13-22.

[Downloaded from dsme.hums.ac.ir on 2026-11-12]